

Kalkforum 10 år

Nordisk Forum for Bygningsskalk har nu eksisteret i 10 år. Forum blev stiftet på et møde i april 1999 på RAADVAD, Nordisk Center til Bevarelse af Håndværk, Danmark af Ewa Malinowski, Britt-Alise Hjelmeland, Søren Vadstrup og Anne Lindegaard. Formålet var, og er stadig, at sprede viden om kalk og at skabe kontakt mellem brugere af kalkprodukter. De to vigtigste aktiviteter er vedligeholdelse af hjemmesiden www.kalkforum.org og at afholde et årligt seminar på skift i de nordiske lande. Det første kalkseminar blev afholdt på Läckö slott ved Väneren i Sverige. 10-års-mødet afholdes også i Sverige, i Kalmar, som man kan læse om her på siden.

Kalkforums sekretariat har i alle disse år ligget i Raadvad, hvor arkitekt Anne Lindegaard har varetaget sekretariatsfunktionen med stor entusiasme. Anne har nu ønsket at stoppe. Der skal på denne plads lyde en stor tak til Anne fra styrelsen for det meget store arbejde, som hun har udført for Kalkforum. Uden hendes indsats havde der næppe været noget forum.

Sekretariatsfunktionen ligger per 1. juli i år hos Mur-Sentret AS i Oslo. Styrelsen ønsker Morten Langvik velkommen til jobbet.

GENERALFORSAMLING

i Nordisk Forum for Bygningsskalk afholdes den 1. oktober 2009 i forbindelse med årsmødet i Kalmar.

Redaktionelt

Der sker så meget i kalkens verden, at nyhederne ikke kan rummes på Nyhedsbrevets fire sider. Man vil derfor i teksten finde en del henvisninger til vor hjemmeside www.kalkforum.org.

Sammen med dette nyhedsbrev udsendes også *kontingentopkrævning og indbydelsen til årsmødet i Kalmar*.

Notitserne i dette nyhedsbrev er redigeret af
Anders Nielsen

Editorial

Fortunately so much happen in the lime world that it is impossible to cover all news in four pages. On the following pages you will find several references to our homepage www.kalkforum.org where you can find more information.

The languages in the papers are Danish, Swedish and Norwegian. Meanwhile, on the homepage you will find an [Ordliste](#), a vocabulary, a list of "calcareous" words, so that one can translate between Danish, Finnish, Norwegian, Swedish and English.

Together with the present Newsletter you will find a *bill for the fee to Kalkforum and the invitation to the annual meeting in Kalmar*.

The notes in this Newsletter is edited by
Anders Nielsen

ÅRSMØDE 2009

Kalmar, Sverige, 1. - 2. oktober

Den gamle fæstningsby Kalmar bliver den smukke ramme om Kalkforums 10 års jubilæumsmøde. Planlægningen er i fuld gang. Vi skal se restaureringsarbejder på Kalmar slot og domkirke og være med til at læske, släcka, kalk ved Borgholm på Öland. Vi skal høre om

- ♦ 'Kalkläget' idag i Norden och internationellt, utvecklingen ur 10-års perspektivet
- ♦ Jämförelse av erfarenheterna från restaurering av murverk på Kalmar, Borgholm och Läckö slott,
- ♦ Erfarenheterna av småskalig kalkproduktion av lokal råvara
- ♦ Undersökning och dokumentation av murverk
- ♦ Skador, provtagning och åtgärder på historiska byggnader
- ♦ Kalk, ett miljövänligt och långsiktigt hållbart material för byggproduktionen idag
- ♦ Material på den nordiska marknaden; luftkalk, hydraulisk kalk och 'tidig cement', kalkfärger samt färdigblandade och platstillverkade bruk.

I sommerens løb vil det detaljerede program dukke op på www.kalkforum.org.

Pris 2.700 SEK for medlemmer
2.000 SEK for lærlinge og studerende
3.000 SEK for ikke-medlemmer

Tilmelding inden 13. sep. til Kalkforums sekretariat.

Detaljeret indbydelse er vedlagt dette nyhedsbrev.

Kalkforums sekretariat flytter 1. juli 2009

Fra 1. juli 2009 ligger sekretariatet for Nordisk Forum for Bygningsskalk hos Mur-Sentret AS i Oslo. Lederen af Mur-Sentret AS er Morten Langvik.

Adressen er
Nordisk Forum for Bygningsskalk
c/o Mur-Sentret AS, Postboks 124 Slemdal
N-0710 OSLO
Telefon (+47) 478 22 890
e-mail post@kalkforum.org

Årsmøde i Frederikstad og Halden, Norge 9. - 10. oktober 2008

Kalkforums årsmøde 2008 blev afholdt i og omkring de gamle fæstningsværker i Frederikstad og Halden, Norge. Fæstningerne blev opført i forbindelse med tidligere tiders slagsmål i Norden, men nu dannede de rammen om Kalkforums fredelige udvekslinger af ideer og erfaringer. ... kalkentusiaster var mødt frem (DK., F., N., S.:)

Nedenfor er programmet gengivet. De forskellige indlæg kan læses i deres helhed på www.kalkform.org og på <http://mur-sentret.as/>.

Torsdag 9. oktober i Frederikstads festning

- Velkommen til Kalkforum 2008. *Britt-Alise Hjelme-land, Styrelsen i Nordisk Forum for Bygningskalk*
- Praktisk programinformasjon.
- Morten Langvik, Daglig leder i Mur-Sentret AS*
- Velkommen til Gamlebyen i Fredrikstad. *Mette Bakken, Festningsforvalter på Fredrikstad Festning*
- Tilstandsanalyse av alle nasjonale festningsverk i Norge. Formål og metodevalg. *Christian Borhaven, Seksjonssjef Bygningsvern i Nasjonale Festningsverk*
- Tilstandsanalyse av Fredrikstad Festning. *Morten Langvik, Daglig leder i Mur-Sentret AS*

Befaring av Østre sortiport, Mellomporten og Nordre redang etterfulgt af lunsj i det fri med baguette og murrervann(!) Derefter tog man i bus til Halden, hvor der var foredrag i Fredrik III's hall på Fredriksten Festning

- Forvaltning av en festning. Erfaringer om vedlikehold, forfall og håndverk. *Dag Strømsæther, Kommandant på Fredriksten Festning*
- Ren kalk og dens påvirkelige egenskaper gjennom lesking. *Per A. Ivarsson, restaureringsark. i Idomenico*
- Bruken och bränderna berättar byggnadshistorien på Sundsby säteri. Hur ska man handskas med putsningen av 250 år gammalt lerbruk som fortfarande är fuktigt!? *Eva Modén, Östergötlands Länsmuseum*
- Murbruksdatering - några exempel från Gotland. *Heikki Ranta*
- En lägesrapport avseende de putsarbeten som utförts de senaste åren enligt Kristin Balkstens forskningsresultat. *Håkan Lindqvist, Byggnadshyttan på Gotland*
- Relokalisering av en utedo. Gjenoppbygging med hydratkalk. *Mogens With, bygningsantikvar Norsk Folkemuseum*

Kl. 17 var der *Generalforsamling* i Fredrik III's hall. Thorborg von Konow (F) udtrådte af styrelsen og blev efterfulgt af ark. Mona Schalin, Helsingfors. Kontingen-

tet til Kalkforum blev hævet til 300 nordiske kroner. Referatet fra generalforsamlingen kan læses på www.kalkforum.org.

En rundtur på Fredriksten Festning sluttede det tekniske program. Kl. 19 blev man bænket til en 1700-talls aften i Kongshallene. Man spiste med fingrene(!)

Fredag 10. oktober i Frederikstads festning

- Rehabilitering av Oslo Domkirke. Utfordringer ved store omfattende skader pga manglende vedlikehold. *Sivilingeniør Jan Wergeland, eget foretak*
- Rehabilitering av Olavsklosterets ruiner i Gamlebyen i Oslo. Erfaringer fra en arkeolog. *Regin Meyer, Norsk Institutt for Kulturminneforskning*
- Beleggsmaterialer og beleggsystemer for utvendig mur og betong. Standarder for bestemmelse og klassifisering. *Morten Langvik, daglig leder i Mur-Sentret AS*
- Løsninger for fugt i kældre og sokler. *Lars Thede Anderskov, KEIM SCANDINAVIA A/S*
- Et prosjekt med behov for praktiske kompromisløsninger. *Morten Langvik, Mur-Sentret AS*
- Stukasläckt kalkbruk i restaurering. *Ewa Sandström Malinowski, Tekn dr Ark MSA/SAR, Göteborgs universitet*

Fredagens lunsj blev indtaget i Tøihussalen.

- Restaurering av tidlig portlandsement. Rehabiliteringen av fasadene på Oscarshall slott. *Teknisk konservator Margrete Moe, A.L. Høyer*
- Mine metoder og verktøy for maling med mineralske malinger. *Jens Petter Lunde, Malermester Jens Petter Lunde AS*
- Fasadere restaurering. Etisk holdning og praktisk utførelse. *Per Martin Tvangsberg*
- Hydraulisk kalk, historiske kontra moderne typer. Sammenlignende eksempler fra de nordiske lande. *Torben Seir Hansen, geolog i SEIR-materialanalyse AS*
- Hydraulisk kalk og NHL. Forskellen på de forskjellige produkter på markedet. *Niels Nygaard Pedersen, Nordisk NHL*
- Bruk av moderne NHL på prosjekter. En kavalkade over norske prosjekter. *Arild Levernes, Einar Stange AS*
- Utbedring av festningsmurer på Akershus Festning. Erfaringer fra strakstiltak 2008. *Morten Langvik, daglig leder i Mur-Sentret AS*

Forum Italiano Calce

Forum Italiano Calce är en nybildad syskonförening till Nordiskt Forum för Byggnadskalk. Det etablerades i slutet av 2007. Det har en informativ hemsida, <http://www.forumcalce.it> (på italienska) och ger ut ett nyhetsbrev på internet, "Forum Italiano Calce News", 10 gånger om året.

Det första, allmänna årsmötet ble holdt i Firenze 4 – 5 desember med ca. 80 deltagere og et rikholding foredragsprogram med temaet "La Calce tra passato e futuro" ("Kalk mellom fortid til fremtid"), vel ledet og gjennomført av Forum Italiano Calce's presidente, Andrea Rattazzi, assistert av et sekretariat av medlemmer. Hver seksjon i programmet hadde ordstyrere som passet tiden, 30 min pr. foredragsholder og styrte diskusjonene. Man holdt programmet(!)

Seminaret hadde et høyt faglig vitenskaplig nivå, med få utførende håndverkere og mange teoretikere, ett forholdende som förmodligen speglar den italienska verkligheten; avstandet mellom 'akademien' och 'praktiken'. Det var engasjement i diskusjoner på kjent italiensk vis, hvor hånd- og armbevegelser understreket de fremførte argumenter. Dersom foredraget ikke fenget eller gikk utover den tilmålte tid (det skal godt gjøres å fange interessen utover 30 min.) ble det større eller mindre samtaler rundt i salen, som raskt bragte foredragsholderen til havn – fortrinnsvis med sin konklusjon. Selv fant jeg de historiske og restaureringstekniske forelesningene mest interessante, fremfor rene diagrambaserte - grafisk fremstilling av laboratorieforøk, hvor det er vanskelig å få øyet på de praktiske konsekvenser for en håndverker. - Næsta Convegno, eller årsmöte, kommer att anordnas i Genua i desember 2009.

Terje Berner (N) och Ewa Sandström Malinowski (S) deltog i konferensen. Ovenstående er indledningen til deres rapport, som kan læses i sin helhet på www.kalkforum.org

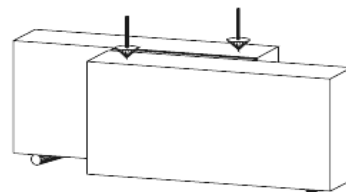

Convegno Calce 09

Det italienske Kalkforums årsmøde afholdes i Genova 3.-4. desember 2009 med temaet *Kalk, klassisk materiale, nye idéer*

Ny prøvemethode for fugestyrke

Ved Statens Byggeforskningsinstitut (SBI) i Danmark er der blevet udviklet en prøvemethode, som afspejler vridningsstyrken af en fuge mellem to mursten. To sten mures sammen over en længde på 135 mm. Prøvelegemet sættes i en prøvemaskine og belastes således

Prøveresultatet kan omregnes til en

forskydningsstyrke (skjuvhållfasthet), som kan anvendes i beregning af murfladers bæreevne.

Metoden har den store fordel for mørtler af luftkalk, at den afspejler styrken af mørtlerne, som den fremkommer i fugen, når vandet er suget ud af mørtlen.

På SBI er der udført forsøg med KC 50/50/750. På Danmarks Tekniske Universitet (DTU) er der blevet udført forsøg med kalkmørtler forbedret efter Thorborg von Konows principper. Disse resultater vil blive præsenteret i Kalmar.

Elektrokemisk sanering af kalkmalerier

Ved Danmarks Tekniske Universitet, Inst. for Byggeri og Anlæg, har man udviklet en metode til at trække salt ud af porøse stenmaterialer, såsom beton, tegl og kalkpuds. Metoden kan også anvendes til at fjerne skadelige salte i kalkmalerier.

Hør mere om dette på årsmødet i Kalmar.

HURRA for Kalkforum!

"Å ha tilhørighet i et interessefelleskap med det vidunderlige og besværlige materialet 'Kalk', kjennes godt og riktig. Det å møte andre mennesker av alle slag, yrker og bakgrunner som har denne undringen til felles, med ønske om å forstå og tilegne større forståelse og kompetanse, er for meg viktig. Gjennom forelesninger, seminarer og demonstrasjoner får deltakerne muligheter til å få brynet sine standpunkter (fastlåste eller ikke)... se nye problemstillinger ved nye årskonferanser, og ikke minst møte nye mennesker som har et interessefelleskap.

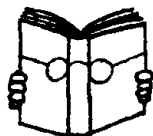
At det er en stor utfordring å holde det hele (forumet) i sammen, og gjøre dette både interessant og økonomisk overkommelig for deltakere, som hverken gjennom sitt arbeid eller posisjon får tilstrekkelig støtte, er jeg sikker på er den største utfordringen fremover. De unge vil ikke fanges opp før de er halvgamle og "vet best selv".

Frivilligheten og muligheten til å drive videre avhenger av ildsjeler!

Har vi - dere - klart å holde liv i Forumet i 10 år - så skal vi vel holde det videre i hevd!"

Terje Berner, murarmästare, Oslo

BØGER

BOOKS

Fasaderehabilitering 2009

Mur-, puss- og malerarbejder på fasader av murverk og betong
- en håndbok fra Norsk Puss- og Mørtelforening
NOK 350

Norsk Puss- og Mørtelforening er en sammenslutning af producenter og leverandører af produkter, som bruges af murebranchen i Norge. Foreningen har udgivet ovennævnte bog, som på 100 sider tager læseren gennem de mange opgaver og problemer, som man står overfor, når man skal igang med en facaderenovering, lige fra udarbejdelse af projekteringsgrundlaget til hvilke koste, der skal anvendes ved maling og kalkning. Der er også et afsnit om udførelse af puds på uventede efterisolering.

Trods det, at bogen er udgivet af en branche-organisation fremtræder den meget nøgtern og neutral. Den er en god huskeliste for de, som skal i gang med det komplicerede projekt, som en facaderenovering er.

Bogen er redigeret af Morten Langvik, som leder det nye-tableerede Mur-Sentret AS i Oslo. Bogen kan bestilles der. Man kan få et indtryk af indholdet ved at gå ind på www.npmf.no.

The Journal of the Building Limes Forum

Vol.15, 2008

Vor britiske søsterorganisation udgiver hvert år en meget fornem journal på glittet papir i A4. 2008-udgaven er på 57 sider:

Restaurering er behandlet i artikler om mosaikker i St. Markuskirken i Venezia, cobblestone construction ("rundstensmurværk"), stuklofter på Apathorpe Hall og havegrotter i Painshill Park.

En teknisk artikel omhandler egenskaberne af luftkalkmørtel fremstillet af kalk fra knuste østersskaller og sand efter kinesisk standard og tilsat udtræk af rørsukkerrester, kaolinler, og risengrød. Risengrød fordobler mørtelens trykstyrke. Tilsætning af sukker og ler firedobler styrken.

Journalen har som altid fotografier af aktuelle byggerier udført med kalkprodukter, mest hydrauliske produkter.

Building Limes Forum

afholder *Annual Conference & Lime Fair* 25.-27. September i Chichester, West Sussex. Foredragene holdes i West Dean College. Lørdag den 26. september er der *Lime Fair*, en arbejdende udstilling, i The Gridshell på Weald & Downland Museum. Det er et frilandsmuseum med en markant samling huse fra det 13. til det 19. århundrede.

Årets tema er *Lime in Practice*.

Tilmelding via www.buildinglimesforum.org.uk.

Bliv medlem af Nordisk Forum for Bygningskalk
Årskontingenter:
DKK 300, NOK 300 eller SEK 300

Styrelsen • The Board

Formand - chairman

Søren Vadstrup, arkitekt
Center for Bygningsbevaring
Raadvad 40, DK-2800 Lyngby
sv@byggningsbevaring.dk

Redaktør af nyhedsbrev - Newsletter editor

Anders Nielsen, civ.ing, tekn dr
Hjortekærbacken 7, DK-2800 Lyngby
kiogan@webspeed.dk

Anne Lindegaard, arkitekt
Center for Bygningsbevaring
Raadvad 40, DK-2800 Lyngby
al@byggningsbevaring.dk

Britt-Alise Hjelmeland, antikvar
Forsvarsbygg,
Postboks 405 Sentrum, N-0103 Oslo
britt.alise.hjelmeland@forsvarsbygg.no

Mogens With
Norsk Folkemuseum,
Kirkeveien 112, N-1900 Fetsund
Mogens.With@norskfolkemuseum.no

Ewa Sandström Malinowski, ark., tekn dr
Göteborgs Universitet, Avd. för Kulturvård
Box 130, S-40 530
ewa.sm@conservation.gu.se

Håkan Lindkvist, hyttmästare
Byggnadshyttan på Gotland
Strandgatan, S-62 157 Visby
hakan.lindkvist@byggnadshyttan.com

Joakim Hansson, byggnadsantikvarie, fil dr
Länsstyrelsen på Gotlands Län
Strandgatan 7, SE 62185 Visby
joakim.hansson@i.lst.se

Mona Schalin, ark. SAFA,
Kati Salonen och Mona Schalin Arkitekter AB
Olympiastadion Eteläkaarre
A 00250 Helsingfors Finland
mona.schalin@welho.com

Suppleanter

Eva Modén, antikvarie
Ugglebovägen 55, S-59072 Ljungsbro
eva.moden@3mail.se

Konservator Elisa Heikkilä
Museovirasto Rakennushistoriansasto
Sturegatan 4
P.B. 169 Kult.huset, F-00511 Helsinki
heikkila@nba.fi

Morten Langvik, civ.ing.
Adresse nedenfor

Revisor

Ark. Ole Storgaard
Hvidtjørnen 50, DK-2791 Dragør
olestorgaard@stofanet.dk

Revisorsuppleant

Antikvarie Ann-Charlott Feldt
Stiftelsen Östergötlands Länsmuseum
Box 232, S-58 102 Linköping
feldt@ostergotlandslansmuseum.se

Sekretariat - secretary

Morten Langvik, civ.ing.
Mur-Sentret AS
Postboks 124, Slemdal, N-0710 Oslo
Mobil (+47) 478 22 890
morten.langvik@mur-sentret.as

www.kalkforum.org
post@kalkforum.org

Postboks 124, Slemdal, N-0710 Oslo

Telefon (+47) 478 22 890